

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, m. m. dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 205, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

I anledning av propositionen ha inom riksdagen väckts två motioner, nämligen nr 300 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* och nr 491 i andra kammaren av fröken *Nygren m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen må i föreliggande förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa göra den ändringen, 1) att skolöverstyrelsen göres till chefsmyndighet för centralanstalterna och 2) att skolstyrelserna i de skoldistrikt, där externatskolor för bildbara sinnesslöa förekomma, få i uppdrag att fungera såsom styrelse för desamma.»

Beträffande de skäl, som utöver vad nedan angives anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

Sinnesslövården har i vårt land hittills blivit föremål för laglig reglering endast i ringa omfattning. Sinnessjuklagen den 19 september 1929 är emellertid enligt uttrycklig bestämmelse (7 §) tillämplig även å sinnesslöa. På grund härav kunna sinnesslöa intagas å sinnessjukhus, då behov härav föreligger, och bliva då underkastade sinnessjuklagens bestämmelser, innefattande bl. a. rätt till tvångsvis kvarhållande till dess utskrivning sker. Vissa anstalter, som äro särskilt avsedda för vissa kategorier sinnesslöa, ha även förklarats vara sinnessjukhus. Beträffande åtskilliga andra anstalter, där sinnesslöa åtnjuta vård eller undervisning, har däremot icke sådant förord-

nande givits, och i fråga om dessa äger sinnessjuklagen icke tillämpning. Icke heller frågan, vem skyldigheten att ombesörja vård och undervisning av sinnesslöa åligger, har erhållit någon författningsmässig reglering. Emellertid ha landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, utan att någon laglig skyldighet härtill förelegat, i stor utsträckning upprättat anstalter för vård och utbildning av sinnesslöa, i första hand avsedda för de s. k. bildbara sinnesslöa. Denna landstingens verksamhet har understötts genom statsbidrag. Sinnesslöa ha vidare omhändertagits å ett stort antal enskilda anstalter av olika slag, vilka även åtnjuta statsbidrag. Slutligen har staten upprättat anstalter för vissa slag av sinnesslöa, särskilt svårskötta och sådana med komplicerat lyte. De befintliga anstalterna äro emellertid ej tillräckliga att mottaga alla sinnesslöa, som äro i behov av anstaltsvård. Så t. ex. vårdas många sinnesslöa barn i hemmen och gå i de allmänna folkskolorna, ehuru de sakna förmåga att tillgodogöra sig den undervisning, som där meddelas. Frågan om en laglig reglering av sinnesslövården och en omorganisation av densamma efter fastare riktlinjer har därför länge varit aktuell. I propositionen upptages till behandling frågan om införande av skolplikt för bildbara sinnesslöa och reglering av landstingens skyldighet att omhänderhava vården av ifrågavarande sinnesslöa. Här må dessutom anmärkas, att i propositionen nr 206 behandlas frågan om statsbidrag till byggande av anstalter för nämnda ändamål.

De sinnesslöa plåga indelas i bildbara (imbecilla) och obildbara (idioter). De bildbara sinnesslöa kunna i förevarande sammanhang närmast definieras som sådana, vilka på grund av bristande förståndsutveckling icke äga förmåga att tillgodogöra sig undervisningen i folkskolorna med deras hjälpklasser, men som genom särskild för dem lämpad undervisning kunna bibringas en viss grad av kunskaper och färdigheter. De efterblivna barn, för vilka hjälpklassundervisningen är avsedd, brukas icke hänföras till sinnesslöa utan benämnas debila.

Enligt gällande folkskolestadga föreligger skolplikt för alla barn från och med det kalenderår, under vilket de fylla sju år. Något undantag finnes icke föreskrivet för sinnesslöa barn, dock att barn som saknar erforderlig fattningsgåva för att förvärva det fulla kunskapsmått, som enligt gällande reglemente bör inhämtas, kan det oaktat erhålla tillstånd att avgå från skolan, dock icke förrän det år, då barnet fyller 14 år. Befriade från skyldighet att bevista undervisningen i folkskolan äro vidare barn, som åtnjuta tillfredsställande undervisning vid offentlig läroanstalt, enskild skola eller i hemmet. Enligt särskilda författningsbestämmelser föreligger slutligen skolplikt för blinda och dövstumma barn vid särskilda, för sådana barn avsedda internatskolor. Sinnesslöa barn, som icke tillhöra någon av de båda sistnämnda kategorierna och icke heller omhändertagits å någon anstalt för sinnesslöa, skola däremot principiellt åtnjuta undervisning i folkskola.

De olägenheter, som äro förenade med de sinnesslöas undervisning i folkskolan, ha länge uppmärksamrats. Hithörande spörsmål ha sålunda vid

några tillfällen varit föremål för utredningar, som dock icke resulterat i någon allmän laglig reglering av de sinnesslöa barnens skolplikt.

Sedermera ha förnyade framställningar till Kungl. Maj:t om genomförande av obligatorisk skolplikt för sinnesslöa barn gjorts dels 1935 av Allmänna svenska föreningen för vården om sinnesslöa och fallandesjuka och dels av 1937 års riksdag (i anledning av motion nr II:107). Den 30 oktober 1941 uppdrog därefter Kungl. Maj:t åt ordföranden i nämnda förening, professor emeritus Alfred Petrén och inspektören för sinnesslövården Anna-Lisa Annell att såsom sakkunniga — efter undersökning rörande antalet barn i skolåldern, som prövades böra intagas å uppfostringsanstalt för sådana sinnesslöa barn, vilka icke vore fallandesjuka eller blinda, ävensom beträffande antalet platser å dylika, statsunderstödda anstalter, vilka i första hand borde avses för nämnda barn — upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder, som kunde vara erforderliga för att, utan tillbaksättande av vårdmöjligheterna för andra sinnesslöa, bereda nu ifrågavarande barn plats å uppfostringsanstalt.

De sålunda utsedda sakkunniga ha därefter den 21 april 1943 avgivit betänkande rörande sinnesslövärdens organisation (Statens offentliga utredningar 1943: 29), innefattande bl. a. förslag till lag om sinnesslövärd.

Den föreslagna skolplikten.

Skälen för genomförandet av skolplikt för bildbara sinnesslöa.

De sakkunniga sammanfatta de skäl, som tala för att de sinnesslöa skiljas från folkskolorna och beredas särskild för dem avpassad undervisning på följande sätt:

Under nuvarande förhållanden, då föräldrar och målsmän till de sinnesslöa barnen — fränsett i de fall, där inskridande för barnets omhändertagande kan ske jämlikt barnavårdslagen — kunna bestämma om dessa skola intagas i sinnesslöskola eller få sin undervisning inom folkskolan, komma många sådana defekta barn att gå kvar uti denna. Detta blir emellertid till stor skada både för dem själva och för hela skolundervisningen överhuvud taget. I den mån läraren i en klass med ett eller flera sinnesslöa barn sysselsätter sig med dessa barn, vilket han ju icke kan underlåta, blir delta ett för undervisningen av de normala barnen störande moment på samma gång det lägger en onödig börda på läraren. Närvaron av ett sinnesslött barn i en vanlig skolklass verkar sålunda i hög grad tyngande för undervisningen i denna.

Såväl 1932 års seminariesakkunniga som 1940 års skolutredning ha i betänkanden angående åtgärder för särskild undervisning och omvårdnad av psykiskt efterblivna i barn- och ungdomsåren framhållit behovet av att skolplikt för bildbara sinnesslöa barn infördes.

För de sinnesslöa barnen själva medför deras skolgång i vanlig skola alls icke den nytta, som därmed avses, i det att de ej kunna följa den vanliga undervisningen och denna därför ger föga resultat, medan detta kan bli ett helt annat om det sinnesslöa barnet får åtnjula undervisning i sinnesslöskola. Det är sålunda intet ovanligt att ett sinnesslött barn, som under årtal deltagit i folkskoleundervisningen utan att ha kunnat lära sig läsa, efter överflyttning till sinnesslöskola snart nog lär sig både att läsa och skriva.

Orsakerna till att undervisning av sinnesslöa barn i för dem avsedd specialskola ger vida bättre resultat än deltagande i folkskoleundervisningen äro flera. Då det sinnesslöa barnet vid undervisningen är i behov av en mera personlig kontakt med läraren och en mera individualiserande behandling, har det först och främst sin stora betydelse att klasserna i en sinnesslöskola äro vida mindre än i en vanlig skola. I sinnesslöskolan ha klasserna sålunda i allmänhet ej mer än högst 14 elever, medan klasserna inom folkskolan väl ofta har mer än det dubbla antalet. Vidare är undervisningen i sinnesslöskolan av helt annan art, avpassad efter barnets lägre intellektuella ståndpunkt. Det tages sålunda först och främst hänsyn till att det sinnesslöa barnet ej har samma förkunskaper som det normala barnet utan därför i skolan först måste lära sig mycket som de normala barnen lära sig av sin dagliga erfarenhet i hemmet. I sinnesslöskolan börjas sålunda med sinnesövningar, att lära barnen färger, m. m. som ej är behöfligt i en vanlig skola. Och även i fortsättningen meddelas undervisningen i sinnesslöskolan, med hänsyn till de sinnesslöa barnens förlängsammade och begränsade fattningsförmåga, bristande förmåga till abstrakt tänkande, o. s. v., efter helt andra metoder än i en vanlig skola, den är mera åskådlig, gives gärna formen av lek, o. s. v. Undervisningen i sinnesslöskolan tar sålunda sikte på att få det sinnesslöa barnet trots sin ringa begåvning intresserat av undervisningen, medan ett sådant barn i en vanlig skola helt naturligt ej kan få något intresse för undervisningen, då det märker att det ej har förmåga att följa med i denna och finner sig härutinnan vara underlägsen sina kamrater. Oförmågan att följa den i skolan meddelade undervisningen framkallar dessutom ej sällan hos barn demonstrativ olust mot arbetet och tar sig uttryck i ängslan, svårighet att vara stilla, benägenhet för okynne, bråkighet och t. o. m. vanart. Icke sällan visar det sig att ett sådant i skolan besvärligt barn blir lätthanterligt och stillsamt, då det kommer i en för barnet lämpad omgivning.

För övrigt torde det ej vara ovanligt att de sinnesslöa barnen trivas dåligt i en vanlig skola icke endast på grund av nu nämnda omständigheter utan även av den anledningen att de normala barnen i sitt personliga umgänge med dem låta dem känna sin överlägsenhet och ej sällan behandla dem illa och giva dem sådana glåpord som fåne, idiot o. d. Redan det förhållandet att de i sinnesslöskolan hava kamrater, med vilka de äro jämbördiga i intellektuellt hänseende, gör att de trivas här bättre och äro mera tillgängliga för undervisning. Slutligen har det för sinnesslöskolans resultat med sina elever givetvis en stor betydelse, att denna i allmänhet har lärarinnor, som erhållit särskild utbildning för undervisning i sådan skola.

Att det sinnesslöa barnet kommer till sinnesslöskolan är för övrigt av synnerligen stor betydelse redan från den synpunkten att dennas viktigaste uppgift icke är att meddela teoretiska kunskaper utan att lära eleverna praktiskt arbete av varjehanda slag. I sinnesslöskolan torde sålunda i allmänhet halva undervisningstiden ägnas åt olika slag av handslöjd och annat praktiskt arbete, och när fråga är om sådana sinnesslöa, som visa sig oförmögna att följa med i den teoretiska undervisningen sådan denna meddelas i sinnesslöskolan, ägnas hela undervisningstiden åt de praktiska övningarna. Erfarenheten har också visat att en sinnesslö, som ej ens i övningsskola kan lära sig att läsa, dock kan bli mycket skicklig i praktiskt arbete, såsom t. ex. vävning. Även i fråga om sådana sinnesslöa, vilka äro mottagliga för teoretisk undervisning, är det emellertid av största vikt att de i skolan få lära så mycket praktiskt arbete som möjligt, då de sinnesslöa barnen i allmänhet i hemmet ej kunna bibringas nämnvärda praktiska färdigheter. Då vidare föräldrar ej sällan sakna förmåga att uppfostra ett sinnesslött barn och ett sådant därför i hemmet ofta blir indisciplinärt och självsväldigt, medan det

i sinnesslöskolan snart nog brukar kunna bibringas disciplin och ordning, är det även av detta skäl av största vikt, att de sinnesslöa barnen vid inträde i skolåldern överlämnas till en för sådana barn avsedd internatskola.

Slutligen är det med hänsyn till den kommande livsföringen av stor betydelse att bildbara sinnesslöa barn i tid bli omhändertagna inom sinnesslövärderna och ej få fullgöra skolgången inom folkskolan. Icke sällan komma de efter skoltidens slut, då de äro oförmögna att genom arbete av något slag försörja sig själva, att alltmere förfalla till ett asocialt levnadsätt med vagabondage och kriminalitet som slutstadium, även om de ursprungligen alls icke hade visat några vanartstendenser. Genomförandet av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn, varmed garanti vunnas att alla sådana barn bleve i unga år omhändertagna av samhället, skulle därför vara ägnat att i hög grad förekomma asocialitet och kriminalitet hos sinnesslöa.

Behandlingen av de sinnesslöa efter skolålderns slut.

De sakkunniga övergå härefter till frågan om fortsatt utbildning å arbetshem av de sinnesslöa efter skolålderns slut och framhålla, att det visat sig föreligga ett behov av bestämmelser om rättighet att kvarhålla de bildbara sinnesslöa i anstalterna efter skolutbildningens slut även mot vederbörande föräldrars och målsmäns vilja. De sakkunniga erinra om att 1894 års betänkande angående sinnesslövärderna utgått från att de bildbara sinnesslösas vistelse å sinnesslöanstalten kunde begränsas till fem år utöver den egentliga skolundervisningen men att erfarenheten visat, att denna tid i många fall är alltför kort. Med anledning härav hade också rätten till statsbidrag för arbetshemselever, vilken 1897 begränsats till att avse högst fem år, redan år 1904 utsträckt att gälla utan annan tidsbegränsning än den av behovet betingade.

De sakkunniga fortsätta härefter:

Villkoret för att den bildbare sinnesslöe efter avslutad undervisning och utbildning i sinnesslöskolan skall kunna få återvända till föräldrahemmet bör vara att detta är gott och att det kan bereda honom tillfälle till sysselsättning med sådant arbete, som han under anstaltsvistelsen lärt sig. Detta är nämligen förutsättningen för att han icke skall mista den en gång förvärvade arbetsförmågan och därmed alltmere förslöas. I allmänhet är det goda lantbrukarhem på landet, som bäst lämpa sig för att taga hand om bildbara sinnesslöa efter genomgången skolutbildning. Tyvärr förekommer det emellertid allt som oftast att även i stad bosatta föräldrar vilja hemtaga sina sinnesslöa barn, sedan de genomgått sinnesslöskolan. Detta innebär emellertid en stor risk, då livet i staden är mera komplicerat och fyllt av frestelser än det på landet och då tillgången på sådana sysselsättningar, som lämpa sig för den sinnesslöe, är sämre. Risken för moraliskt förfall och en mer eller mindre asocial livsföring är för dessa stadsbarn stor, även om föräldrahemmet icke i och för sig är dåligt. Erfarenheten visar dessutom, att det främst är de undermåliga föräldrarna, som äro mest angelägna att få taga hem sina i sinnesslöskola intagna barn sedan skolgången är avslutad. Bland de å anstalterna för asociala imbecilla intagna finnas också åtskilliga, som varit intagna i sinnesslöskola och där ej visat någon vanart men efter att ha blivit hemtagna därifrån förfallit till asocialitet och kriminalitet.

Förutom de brotts- och asocialitetsförebyggande skälen för omhändertagande redan i skolåldern av de sinnesslöa och möjligheten att genom lämplig utbildning göra dem åtminstone partiellt arbetsföra och härigenom skapa

förutsättningen för dem att fylla en plats i livet, är det för genomförandet av en sund befolkningspolitik nödvändigt att få en obligatorisk registrering av de sinnesslöa till stånd för att få möjlighet att i nödvändiga fall genom steriliserande operation förhindra dem att fortplanta sig. De sinnesslöa äro icke lämpliga att omhänderhava vården av barn och särskilt bland de bildbara sinnesslöa är ärftlig belastning för psykisk undermålighet vanlig.

Genom frånvaron av registrering av de sinnesslöa i tidig ålder undandraga sig många samhällets kontroll så länge att de redan ingått äktenskap eller i icke legaliserad förbindelse satt barn till världen innan ingripande sker. Erfarenheten från medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd visar att av omkring 1 000 ansökningar om sterilisering eller abort som inkommit under de 9 första månaderna 1942 avsågo 108 gifta eller förut gifta personer, i giftermålsbalkens mening sinnesslöa. Av dessa hade 40 en intelligensålder av eller under 10 år, 11 en intelligensålder av 8 år eller därunder och 2 en intelligensålder av 6—7 respektive 6 år. De på anstalt intagna kunna ej heller steriliseras i önskvärd utsträckning så länge rätt saknas för anstaltsledningen att mot de anhörigas önskan kvarhålla sinnesslö på anstalten.

I och med genomförandet av en lagstiftning, som ger sinnesslöanstaltarnas ledning full befogenhet att bestämma om den sinnesslöe efter skolgångens slut skall få hemtagas, blir det däremot möjligt att ställa sterilisering som villkor för utskrivningen. Med särskild sinnesslölagstiftning av här angiven art skulle sålunda vinnas att syftet med steriliseringslagen vad de sinnesslöa angår uppnåddes.

Organisationen.

Den befintliga anstaltsorganisationen.

De sakkunniga framhålla, att frågan om de åtgärder, som krävas för införandet av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn, nära sammanhänger med frågan om omhändertagande av övriga kategorier sinnesslöa, samt att i detta sammanhang givetvis den frågan uppställer sig, huruvida den redan befintliga organisationen för vård av de sinnesslöa helt eller delvis bör bibehållas eller om en ny organisation bör byggas upp. Med anledning härav har utredning verkställts rörande nu befintliga anstalter av olika slag, disponibelt platsantal och utvidgningsmöjligheter. Ur denna utredning må här följande anföras:

Det sammanlagda platsantalet vid samtliga *skolor för sinnesslöa barn* är 2 539. Frånräknas de statliga och enskilda skolorna, som ha till uppgift att omhändertaga vissa speciella grupper av sinnesslöa — vanartade, fallandesjuka och blinda samt sinnesslöa med talrubbingar eller psykopati — återstå 2 127 godkända platser, av vilka 291 för externa elever och 1 836 för internatelever. Vid ingången av år 1942 voro 1 496 skolelever intagna i internatskolorna av vanlig typ och 212 sökande anmälda dit. Det befintliga platsantalet skulle alltså, så långt behovet hittills genom anmälningar givit sig tillkänna, vara tillräckligt, om icke en del av platserna i skolhemmen ständigt voro tagna i anspråk av arbetshemselever. Det med sådana i skolhemmen belagda platsantalet är nämligen större än antalet exspektanter till sinnesslöskolorna.

Att elever i sinnesslöskolorna efter avslutad skolgång i viss utsträckning fått bo kvar i dessa anstalters skolhem beror därpå att det icke varit möjligt att få alla från sinnesslöskolorna utgångna, som icke lämpligen kunnat hem-sändas, placerade i arbetshem, då denna gren av sinnesslövärdnaden alltjämt är otillräckligt utvecklad. Sedan det vid 1897 års riksdag blivit beslutat att statsbidrag finge utgå även till arbetshem för sinnesslöa, dröjde det åtskillig tid, innan landstingen började anordna sådana.

Av de sakkunnigas utredning framgår, att åtskilliga landsting helt sakna egna *arbetshem* för sinnesslöa medan andra äga dylika hem, avsedda endast för ettdera könet. I den mån landstingens arbetshem sålunda icke förslå täckes emellertid behovet av arbetshemsplatser delvis genom enskilda anstalter.

I landet funnos vid 1942 års ingång 19 enskilda arbetshem, avsedda för manliga sinnesslöa, med tillhoppa 530 platser samt 24 enskilda arbetshem, avsedda för kvinnliga sinnesslöa, med tillhoppa 517 platser. Dessa enskilda anstalter äro emellertid icke jämnt fördelade över landet utan i huvudsak lokaliserade till södra och mellersta Sverige.

Vid arbetshemmen finnes möjlighet att såsom en friare vårdform anordna familjevård, d. v. s. att under kontroll utackordera elever i enskilda familjer. I de fall, då denna vårdform lämpligen kan användas, är den fördelaktig såväl ur vårdsynpunkt som ur ekonomisk synpunkt. Vid de kommunala anstalterna anlitas denna möjlighet i ganska stor utsträckning, och från dylika anstalter voro vid 1942 års ingång 159 manliga och 58 kvinnliga elever utackorderade. Vid de enskilda anstalterna har familjevården däremot tilldragit sig mindre intresse. Från dessa voro vid nämnda tidpunkt endast 63 manliga och 20 kvinnliga elever utackorderade.

Vad därefter slutligen angår *vårdhemmen* finnas även såväl kommunala som enskilda anstalter. 13 landsting ha vårdhem i anslutning till sinnesslöskola, och å dessa hem finnas tillhoppa 980 platser. Dessutom finnas åtta kommunala vårdhem med tillhoppa 532 platser, vilka äro fristående och sålunda icke anslutna till sinnesslöskola. Vissa av dessa anstalter äro avsedda endast för vuxna sinnesslöa medan andra jämväl äro avsedda för barn. Enskilda vårdhem finnas numera i landet till ett antal av 55 och med ett sammanlagt platsantal av cirka 2 200.

Såsom redan nämnts äro vårdhemmen avsedda dels för (vuxna) obildbara sinnesslöa och dels för sinnesslöa barn, beträffande vilka det ännu icke med säkerhet kan avgöras, huruvida de kunna anses bildbara eller ej.

Erforderligt platsbehov för skolpliktens genomförande.

För bedömande av de organisatoriska åtgärder, som erfordras för skolpliktens genomförande, ha de sakkunniga till samtliga skoldistrikt i landet riktat en direkt förfrågan med begäran om uppgift på de barn i skolåldern, som enligt skolmyndigheternas uppfattning vore att hänföra till de bildbara sinnesslöa, vare sig barnen undervisades i folkskola, måst upphöra

med skolgången på grund av oförmåga att följa undervisningen eller på grund av sinnesslöhet ej börjat i skolan. Sammanlagda antalet sådana barn uppgick enligt de inkomna uppgifterna till 972, vilken siffra dock givetvis icke kunde göra anspråk på att vara exakt.

Med stöd av den verkställda undersökningen beräkna de sakkunniga här- efter det erforderliga platsbehovet på följande sätt. Det godkända platsantalet vid sinnesslöskolorna är 2 297, häri ej inräknade platserna vid epileptiker- skolorna och skolhemmet för blinda med komplicerat lyte. Av dessa platser äro emellertid för närvarande 340 belagda med arbetshemselever. Det verkliga behovet av ytterligare skolhemsplatser skulle därför, om de nämnda 340 be- fintliga platserna kunna tagas i anspråk, icke vara större än 632. Samman- lagt skulle enligt denna beräkning krävas 2 929 eller i runt tal 3 000 platser vid sinnesslöskolor.

De sakkunnigas förslag till organisatoriska åtgärder.

De sakkunniga föreslå på anförda skäl, att vård och uppfostran av bild- bara sinnesslöa barn skall, såsom hittills utan särskilda föreskrifter skett, handhavas av landstingen samt att denna deras uppgift blir i lag fastslag- nen. Då emellertid frågan om vård av de olika kategorierna av sinnesslöa måste ses i ett sammanhang ha de sakkunniga även uppgjort förslag till organisationen av vården av övriga kategorier, vilket förslag i korthet går ut på följande: I samband med sinnesslöskolorna böra landstingen upp- rätta vårdhem för sinnesslöa barn under skolåldern. Från dessa överflyttas barnen i regel till skolhemmen vid skolålderns inträde, men i vissa fall kunna de bli kvar på vårdhemmen längre, nämligen då de icke äga för- utsättningar för att tillgodogöra sig undervisningen i sinnesslöskolorna men möjligen längre fram kunna visa sig vara bildbara. En maximiålder av 16 år bör dock stadgas för dessa vårdhem. Efter genomgång av sinnes- slöskolan böra eleverna omhändertagas å arbetshem eller eventuellt ut- ackorderas i familjevård. Till varje sinnesslöskola bör därför vara anknu- tet ett arbetshem. Samarbete med enskilt arbetshem är även en möjlig utväg, och en kombination av dessa båda möjligheter torde i regel vara det lämpligaste. Arbetshemseleverna böra emellertid alltid stå under tillsyn av landstingsanstalterna, och även sedan de blivit slutligen utskrivna skola de vara registrerade där och vid behov kunna återintagas. Intill 21 års ålder skola de kunna tvångsvis kvarhållas vid arbetshemmen. De obild- bara sinnesslöa, såväl barn som vuxna, kunna ofta, om de äro lättskötta, utan olägenhet vårdas å enskilda vårdhem. Emellertid erbjuder det, särskilt beträffande de vuxna, vissä fördelar om de sammanföras till större anstal- ter, och dessa torde i så fall böra drivas av staten. De sakkunniga finna det därför lämpligast, att staten övertager vården av alla obildbara sinnesslöa över 16 år.

I fråga om de kostnader, som bliva en följd av de landstingen enligt för- slaget åliggande uppgifterna inom sinnesslövärdn, förutsätta de sakkun-

niga att, liksom hittills, statsbidrag skall utgå, samt att detta bidrag i vissa avseenden ökas. Förutom att staten skulle helt ikläda sig kostnaderna för vård av obildbara sinnesslöa över 16 år samt att statsbidrag till driften av landstingsanstalterna skulle utgå enligt samma grunder som hittills föreslå sålunda de sakkunniga, att jämväl bidrag till uppförande av nya anstalter eller ökning av platsantalet vid befintliga anstalter skulle utgå samt att särskilt statsbidrag skulle utgå till avlönande av lärare och föreståndare vid sinnesslöskolorna.

Beträffande de remissyttranden, som avgivits över de sakkunnigas förslag, såvitt det avser de organisatoriska åtgärderna, må hänvisas till s. 25—27 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i denna del anfört:

»Vården av de sinnesslöa har hittills icke blivit författningsmässigt reglerad i nämnvärd omfattning. Särskilt i fråga om de mera högtstående eller s. k. bildbara sinnesslöa har detta förhållande gjort sig kännbart såsom en stor brist. Dessa kunna nämligen genom en för dem lämpad undervisning och vård i större eller mindre grad bibringas förmåga att bidraga till sin försörjning och att, med viss tillsyn från anhöriga eller andra, sköta sig själva under fria förhållanden. Härigenom kan även den inom denna grupp ofta framträdande tendensen till asocialitet och kriminalitet väsentligt motverkas. Dylig vård och undervisning har hittills helt på frivillighetens grund men med vissa bidrag av statsmedel lämnats av landsting och städer utanför landsting samt vissa ideella föreningar och stiftelser. Utredningen visar emellertid, att omkring 1 000 barn, som rätteligen borde undervisas i sinnesslöskolor, för närvarande åtnjuta undervisning i folkskolor eller vårdas i hemmen. Ur social synpunkt är det därför av stor betydelse, att dessa barn beredas tillgång till en för dem lämpad undervisning och vård, och därjämte är det givetvis av vikt ur pedagogisk synpunkt, att folkskolorna befrias från de sinnesslöa, vilkas närvaro i klasserna uppenbarligen är till stort men för undervisningen av de övriga eleverna. I anslutning till sinnesslöskolorna böra även anordnas arbetshem för yrkesutbildning efter skolgångens slut och upptagningshem för barn, som ännu icke börjat skolan. För lösning av det ifrågakörande problemet erfordras emellertid icke endast en utökning av platsantalet vid sinnesslöskolorna. Det har nämligen visat sig, att i många fall föräldrarna till sinnesslöa barn vägra att sända barnen till anstalterna, och för närvarande finnes icke någon möjlighet att tvångsvis göra detta, såvida icke förutsättningar för deras omhändertagande för skyddsuffostran föreligga. Dylig vägran från föräldrarnas sida förekommer dessutom ofta i sådana fall, då föräldrarna själva äro mer eller mindre undermåliga och då med hänsyn härtill barnens skiljande från föräldrahemmen är särskilt önskvärt. Rätten att omhändertaga sinnesslöa barn för uppfostran på särskilda sinnesslöanstalter bör därför bliva föremål för laglig reglering.

Rörande önskvärdheten av skolplikt för de bildbara sinnesslöa i särskilda för dem inrättade skolor äro meningarna icke heller delade. I fråga om sättet för genomförandet härav och den lämpligaste organisationen av sinnesslöskolorna finnas däremot olika möjligheter. De sakkunnigas förslag går ut på att den nuvarande på frivillighetens grund uppbyggda organisationen skall bibehållas och ytterligare utbyggas och att sålunda vissa delar av sinnesslövården, i första hand vård och undervisning av de bildbara sinnesslöa, anförtros åt landsting och de städer, som icke deltaga i landsting. Från andra håll, bl. a. av kommunalskatteberedningen, har föreslagits, att sinnesslövården skulle helt övertagas av staten i analogi med vad som nu åtminstone i huvudsak gäller i fråga om sinnessjukvården. Alternativt framkastar kommunalskatteberedningen ytterligare en möjlighet, som kan sägas utgöra en kompromiss mellan de båda förut nämnda. Enligt detta förslag skulle själva vården och undervisningen av de sinnesslöa omhänderhavas av landsting och städer i den omfattning, de sakkunniga föreslagit, medan kostnaderna härför genom höjning av statsbidragen skulle praktiskt taget helt och hållet överflyttas på staten.

Skälen för ett fullständigt förstatligande av sinnesslövården äro främst, att det särskilt beträffande vissa kategorier sinnesslöa kan vara fördelaktigt med en differentiering på olika anstalter samt att statsdriften skulle möjliggöra en koncentration till större enheter, vilket i många fall kan vara fördelaktigt ur ekonomisk synpunkt. Då vidare vissa delar av sinnesslövården under alla förhållanden skulle handhavas av staten och det alltid i tämligen stor utsträckning måste förekomma förflyttning av sinnesslöa mellan de olika slagen av anstalter, skulle det även ur dessa synpunkter vara till fördel, om samtliga anstalter stode under gemensam ledning.

Till förmån för de sakkunnigas linje talar främst den omständigheten, att man enligt detta har en befintlig organisation att anknyta till och vidare att anstalterna härigenom få möjlighet att upprätthålla en intimare kontakt med hemorten. Ur vårdsynpunkt är det av stor betydelse, att de sinnesslöa icke komma till en miljö, som alltför mycket avviker från den, de äro vana vid. Även för möjligheterna att efter utbildningen återföra dem till ett friare levnadssätt är det av betydelse, att avståndet icke blir för stort mellan anstalterna och de platser hos anhöriga eller hos andra arbetsgivare, där de sinnesslöa skola placeras.

Vid överbägande av de skäl, som sålunda anförts för och emot ett förstatligande av sinnesslövården i dess helhet har jag, utan att nu taga ståndpunkt till frågan om den slutliga fördelningen av kostnaderna, ansett mig böra ansluta mig till de sakkunnigas förslag såvitt angår huvudmannaskapet för sinnesslöskolorna och därtill anslutna arbetshem samt upptagningshem för barn. En laglig reglering av landstingens och städernas skyldigheter i detta avseende bör därför genomföras. Innan en dylik reglering kan träda i kraft fordras emellertid betydande byggnadsarbeten, och den tidrymd, inom vilken dessa kunna färdigställas, kan, bland annat med hänsyn till rådande materialsvårigheter, icke nu fastställas. Det torde emellertid vara lämpligt

att såsom grundval för anstaltsorganisationens utbyggnad nu genomföra de erforderliga lagstiftningsåtgärderna, varemot fastställandet av dagen för ikraftträdandet av bestämmelserna om landstingens och städernas skyldigheter torde böra anstå till en senare tidpunkt.

Ikke heller de föreslagna stadgandena om skolplikt för bildbara sinnesslöa torde kunna erhålla full giltighet förrän erforderligt platsantal genom anstaltsorganisationens utbyggnad står till förfogande. Emellertid synes det lämpligt att omedelbart genomföra lagstiftningen även i denna del. Det torde icke heller möta något hinder att låta dessa bestämmelser genast träda i kraft så till vida, att rätt att tvångsvis omhändertaga och kvarhålla de bildbara sinnesslöa införes, ehuru tillämpningen härav under övergångstiden måste bli beroende av frågan, huruvida plats finnes disponibel å vederbörande anstalt.

Särskilt med hänsyn till behovet av att befria folkskolorna från där befintliga sinnesslöa är det av stor betydelse att den nya organisationen av sinnesslövärderna må kunna träda i funktion så snart som möjligt. Den viktigaste förutsättningen härför är givetvis, att landstingens och städernas anstaltsorganisation utbygges och anpassas för de avsedda uppgifterna. Jag kommer därför att i annat sammanhang upptaga frågan om statsbidrag till nybyggnad och utvidgning av de ifrågavarande anstalterna. I samband härmed kommer jag även att beröra frågan om bidrag till driften av dessa anstalter och till lärarpersonalens avlöning. Däremot är jag för närvarande icke beredd att framlägga närmare förslag till de åtgärder, som erfordras i fråga om den del av sinnesslövärderna, som enligt de sakkunnigas förslag skulle ankomma på staten. Lösningen av dessa frågor torde därför böra få anstå till en senare tidpunkt.»

Huvudgrunderna för en författningsmässig reglering av sinnesslövärderna.

Beträffande de sakkunnigas förslag härutinnan ävensom de avgivna remissyttrandena får utskottet hänvisa till s. 29—38 i propositionen.

Föredragande departementschefen har angående förslaget huvudgrunder anfört:

»Såsom jag redan i det föregående framhållit torde den nu ifrågavarande lagstiftningen böra innehålla två huvudgrupper av bestämmelser, nämligen dels sådana som röra skyldighet för landsting och städer utanför landsting att anordna anstalter för vård och uppfostran av bildbara sinnesslöa och dels föreskrifter angående de sinnesslöas intagning i och utskrivning från dylika anstalter, tvångsmedel, besvär rätt m. m. Däremot äro stadganden rörande statens skyldighet att omhändertaga vissa kategorier av sinnesslöa icke av beskaffenhet att behöva fastslås i lag. Behovet av tvångsmedel i dessa fall torde även vara tillräckligt tillgodosett genom redan befintliga lagar (sinnessjuklagen och barnavårdslagen). Vid sådant förhål-

lande torde, såsom också framhållits av socialvårdskommittén, den av de sakkunniga föreslagna rubriken till lagen (lag om sinnesslövärd) vara alltför omfattande. I stället synes lagen lämpligen böra rubriceras såsom lag angående undervisning och vård av bildbara sinnesslöa.

Såsom de sakkunniga närmare utvecklat erfordras för fullgörandet av de uppgifter, som skola åvila landsting och städer utanför landsting, anstalter av olika slag, nämligen i främsta rummet skolhem med sinnesslöskolor samt i anslutning därtill upptagningshem för sinnesslöa barn under skolåldern och arbetshem för elever, som avslutat utbildningen i sinnesslöskola. De sakkunniga ha föreslagit, att dessa olika anstalter för vinnande av enhetlighet i ledning och administration samordnas i en centralanstalt för varje landstingsområde eller stad, som icke deltagar i landsting. Detta förslag, som icke föranlett några erinringar, finner jag mig böra biträda. Även externatskolorna synas, där sådana förekomma, lämpligen böra inordnas under centralanstaltens styrelse. Härigenom vinnes att alla ansökningar om intagning i sinnesslöskola samlas till ett ställe, centralanstaltens styrelse, där sålunda avgörandet träffas, huruvida vederbörande lämpligen bör undervisas i externatskola eller intagas i internatanstalt. Härigenom erhålles även på ett tidigt stadium en enhetlig registrering av och kontroll över samtliga sinnesslöa barn inom kommunens område.

Givetvis bör hinder icke föreligga för att, såsom hittills i vissa fall ägt rum, flera landsting eller landsting och stad anordna gemensam centralanstalt.

De sakkunniga ha föreslagit, att skyldigheten att anordna centralanstalt för bildbara sinnesslöa skulle kunna i särskilda fall överflyttas på enskild anstalt, som av medicinalstyrelsen godkännes för sådant ändamål. Härvid torde de sakkunniga i första hand ha tänkt på förhållandena i Stockholms stad, som för närvarande icke har någon egen internatskola utan tillgodosett sitt behov av internatplatser genom överenskommelse med Föreningen för sinnesslöa barns vård. Föreningens sinnesslöanstalt vid Slagsta fungerar enligt denna överenskommelse i realiteten som internatanstalt för Stockholms stad, och den torde även, ehuru formellt en enskild anstalt, i huvudsak drivas med medel, som anslås av Stockholms stad. Det synes emellertid vara mindre tillfredsställande att åt en enskild anstalt överlåta så viktiga avgöranden som att besluta om tvångsintagning å internatanstalt och dylikt, särskilt som inga garantier finnas för en sådan förenings bestånd eller för kvalifikationerna hos dess ledning. Det synes därför vara en riktigare lösning, att landsting och stad skola kunna i viss omfattning, i den mån behovet av anstaltsplatser blivit fyllt genom särskilda överenskommelser, befrias från skyldighet att anordna anstalt av visst slag, t. ex. skolhem eller arbetshem, men att det dock alltid skall finnas en kommunal anstaltsstyrelse, till vilken beslutanderätten i fråga om intagning samt ansvaret för de sinnesslösas omhändertagande kunna knytas. I allmänhet torde väl också någon eller några av de avdelningar, av vilka en fullständig centralanstalt består, komma att sortera direkt under denna styrelse.

De sakkunniga ha föreslagit, att de kommunala sinnesslöanstalterna skola stå under överinseende av medicinalstyrelsen och under närmaste tillsyn av inspektören för sinnesslövärderna samt att därjämte sinnesslöskolor samt arbetshem, som äro knutna till skolhem, skola vara underkastade pedagogisk inspektion. Häremot har i vissa yttranden gjorts gällande, att de föreslagna centralanstalterna helt eller åtminstone till övervägande del ha karaktären av skol- och uppfostringsanstalter samt att det vid sådant förhållande låge närmast till hands att överinseendet över anstalterna skulle anförtros åt skolöverstyrelsen.

Inom sinnesslövärderna finnas vissa grenar (t. ex. vårdhem för obildbara sinnesslöa), där vårdsynpunkterna helt överväga, och andra grenar (t. ex. skolhem), där undervisnings- och uppfostringsmomenten träda i förgrunden. Beträffande de förstnämnda grenarna torde någon tvekan icke råda om att de böra stå under medicinalstyrelsens överinseende. I fråga om de sistnämnda grenarna åter förhåller det sig så, att det visserligen i främsta rummet är fråga om skolundervisning och uppfostran men att denna med hänsyn till klienteletts beskaffenhet måste meddelas med ett helt annat hänsynstagande till medicinska synpunkter än vid annan undervisning. Vid arbetshemmen slutligen meddelas visserligen undervisning i praktiska färdigheter (yrkesutbildning), men de viktigaste och mest maktpåliggande uppgifterna vid denna verksamhetsgren torde dock hänga samman med elevernas anpassning och utplacering i förvärvsverksamhet under mera fria förhållanden. För dessa uppgifter torde medicinsk skolning och insikter i sociala frågor vara av större betydelse än rent pedagogisk utbildning.

Enligt de sakkunnigas förslag, till vilket jag i det föregående uttalat min anslutning, skulle den kommunala sinnesslövärderna organiseras i centralanstalter, i regel omfattande såväl skolhem som arbetshem och vårdhem, eventuellt även externatskola. Någon uppdelning av det egentliga överinseendet över anstalterna efter dessa olika grenar lär icke kunna komma i fråga. Vid bedömande av frågan vilken myndighet, som bör utöva överinseendet, bör beaktas att de av skolöverstyrelsen framhävda pedagogiska synpunkterna endast äga giltighet under skoltiden, medan den sinnesslöe enligt förslaget dels kan omhändertagas redan före skolåldern, dels skall stå under övervakning jämväl såsom vuxen. För ett effektivt utnyttjande av samtliga platser för sinnesslöa, däri inbegripet sådana platser, vilka stå till förfogande å sinnessjukhus, bör vidare en enhetlig ledning av samtliga sinnesslöanstalter och sinnessjukhus för mottagande av sinnesslöa eftersträvas. Sådan ledning kan emellertid ej tänkas utövad av annan myndighet än medicinalstyrelsen. Vidare synes det nära sambandet med socialvården bliva med medicinalstyrelsen såsom överordnad myndighet bäst tillgodosett, då det redan nu bedrivs ett intimt samarbete mellan medicinalstyrelsen och socialstyrelsen i socialmedicinska frågor. På grund av nu anförda skäl ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag att förlägga överinseendet över de kommunala anstalterna hos medicinalstyrelsen.

Uppenbart är emellertid, att undervisningen vid sinnesslöskolor och arbets-

hem bör stå under pedagogisk inspektion av skolöverstyrelsen genom den pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen. Föreskrift om sådan inspektion torde böra införas i lagtexten såsom också skett i de sakkunnigas förslag.

I fråga om intagningsproceduren synes det vara riktigt att, såsom socialstyrelsen framhållit, omhändertagandet i största möjliga utsträckning bör ske på frivillighetens väg och att tvångsåtgärder böra anlitas endast som en yttersta utväg. Vederbörande skolmyndighet bör av denna anledning och med hänsyn till sin på direkt erfarenhet grundade kännedom om barnen i första hand omhänderha särskiljandet av de sinnesslöa barn, som icke redan före skolålderns inträde omhändertagits å sinnesslöanstalt. Den erforderliga läkarundersökningen torde då i regel kunna verkställas genom skolans försorg, och med ledning av undersökningens resultat kunna föräldrarna uppmanas att göra ansökan om barnets intagande i vederbörande centralanstalt. Emellertid synes det vara lämpligt, att anmälan från skolan till barnavårdsnämnden sker såväl då ansökan till centralanstalten redan kommit till stånd genom skolans förmedling som då något hinder härför mött. Härigenom erhåller barnavårdsnämnden kännedom om samtliga sinnesslöa barn inom sitt område och kan åläggas ansvaret för att de bli omhändertagna i enlighet med lagen. Har ansökan till centralanstalten icke gjorts av vederbörande vårdnadshavare och kan icke heller barnavårdsnämnden förmå honom att ingiva sådan ansökning, bör givetvis nämnden vara behörig att själv föranstalta härom.

Avgörandet av frågan om intagning i centralanstalt synes böra läggas hos centralanstaltens läkare i samråd med föreståndaren. Avgörandet gäller dels frågan, huruvida barnet är sinnesslött eller icke, och dels frågan, huruvida det utan närmare prövning kan anses vara obildbart eller om det i sinnesslöskola bör undergå prövning i fråga om bildbarhet.

Även om prövningen giver vid handen, att det är fråga om ett bildbart sinnesslött barn, kan det stundom ifrågakomma, att barnet av särskilda skäl bör sändas till en specialanstalt. Det kan även inträffa, att centralanstalten på grund av platsbrist eller annan anledning vill föranstalta om dess omhändertagande å annan anstalt. I den mån barnet icke omhändertages å statsanstalt bör det emellertid fortfarande betraktas som inskrivet vid centralanstalten och stå under dess kontroll och tillsyn.

Om avgörandet av intagningsfrågan sålunda lägges i läkarens hand är det givet, att vissa garantier böra skapas för läkarens kompetens på ifrågavarande område. Föreskrifter i dylikt hänseende synas böra utfärdas i administrativ ordning.

För att i sista hand säkerställa omhändertagandet av de sinnesslöa erfordras givetvis en viss möjlighet till tvångsutövning. Att, såsom de sakkunniga föreslagit, för detta ändamål anknyta till barnavårdslagen genom att möjliggöra omhändertagande till samhällsvård av sinnesslött barn även utan föräldrarnas medgivande, synes med hänsyn till de vägande erinringar, som i yttrandena framförts häremot, icke kunna komma i fråga. Icke heller

synes det vara lämpligt att anknyta till institutet skyddsuppfostran. Här för skulle bl. a. krävas, att åtskilliga specialbestämmelser för de ifrågavarande fallen infördes i barnavårdslagen. I stället bör i förevarande lag särskilt regleras den möjlighet till tvångsutövning, som bör ifrågakomma. Härvid synes det ligga närmast till hands att anknyta till sinnessjuklagens bestämmelser i motsvarande hänseende. Detta skulle innebära, att handräckning av polismyndighet för verkställande av beslut om intagning bör kunna erhållas på begäran av den, som ansökt om intagning. Likaså bör handräckning kunna anlitas för att till anstalten återföra den, som därifrån olovligt undanhåller sig.

Då beslut rörande intagning å sinnesslöanstalt sålunda skall kunna genomföras tvångsvis, måste uppenbarligen möjlighet öppnas att anföra besvär över beslutet. Även i detta avseende synes det vara lämpligt att anknyta till sinnessjuklagen och föreskriva, att besvär i dylika fall skola anföras hos sinnessjuknämnden. Denna har redan nu att handlägga liknande ärenden beträffande sådana sinnesslöa, som äro intagna å sinnessjukhus. I fråga om beslut, varigenom utskrivning vägrats, synes motsvarande besvärsmätt böra stadgas.

I fråga om utskrivning bör, såsom de sakkunniga föreslagit, förekomma olika former: utackordering i familjevård, försöksutskrivning och definitiv utskrivning. Beslutanderätten i fråga om de båda förstnämnda åtgärderna torde i regel böra tillkomma centralanstaltens styrelse eller förståndare även i de fall, då vederbörande enligt särskild överenskommelse omhändertagits å enskild anstalt. I särskilda fall synes emellertid utskrivningsrätten kunna delegeras till föreståndare för dylika anstalter. I fråga om definitiv utskrivning bör beslutanderätten liksom vid inskrivningen tillkomma läkaren efter samråd med föreståndaren.

Definitiv utskrivning torde i fråga om barn, som tillhör ifrågavarande kategori (bildbara sinnesslöa), i regel icke böra ske förrän vid fyllda 21 år. Sedan denna ålder uppnåtts bör retentionsrätten enligt förevarande lag bortfalla. Utskrivning skall därför ske, då det begäres, och återintagning icke äga rum utan medgivande.

De sakkunnigas lagförslag har inom departementet underkastats en genomgripande omarbetning för tillgodoseende av de synpunkter, som nu framlagts. Härvid ha åtskilliga av de sakkunniga föreslagna bestämmelser med närmare föreskrifter rörande vården å de kommunala anstalterna m. m. uteslutits, emedan de avse ämnen, som lämpligen kunna med stöd av ett i lagen givet bemyndigande regleras i administrativ ordning.»

Utskottets yttrande.

Det genom propositionen framlagda förslaget till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa innebär, att skolplikt i särskild ordning införes för nämnda kategori sinnesslöa. Därjämte föreskrives skyldighet för dem att underkasta sig viss praktisk utbildning efter skoltidens slut. Undervisningen

och vården av de bildbara sinnesslöa skall i princip ombesörjas av landstingen och de städer som icke deltaga i landsting.

Den föreslagna skolplikten och skyldigheten att genomgå praktisk utbildning fyller såsom allmänt omvittnats ett sedan länge känt behov och är därför att hälsa med stor tillfredsställelse.

I vissa remissyttranden har ifrågasatts, huruvida icke ifrågavarande verksamhet bör övertagas av staten. Även kommunalskatteberedningen har i sitt den 19 augusti 1943 avgivna betänkande angående den kommunala skatteutjämningen gjort gällande, att verksamheten borde förstärkas. Jämväl enligt utskottets mening tala vissa skäl för denna ståndpunkt. Till stöd för förslaget att skyldigheten att ombesörja vården och undervisningen av de bildbara sinnesslöa ålägges landstingen och de städer som icke deltaga i landsting har föredragande departementschefen emellertid anfört främst den omständigheten, att man här hade en befintlig organisation att anknyta till. Anstalterna finge vidare möjlighet att upprätthålla en intimare kontakt med hemorten. Ur vårdsynpunkt vore det av stor betydelse, att de sinnesslöa icke komme till en miljö, som alltför mycket avveke från den de vore vana vid. Även för möjligheterna att efter utbildningen återföra dem till ett friare levnadssätt vore det av betydelse, att avståndet icke bleve för stort mellan anstalterna och de platser hos anhöriga eller hos andra arbetsgivare, där de sinnesslöa skulle placeras efter utbildningstidens slut.

Utskottet anser på de av departementschefen sålunda anförda skälen, att vården och undervisningen bör omhändervas av landsting och städer utom landsting. Härvid har utskottet även beaktat, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 206 till innevarande års riksdag intagit den ståndpunkten, att huvudparten av kostnaderna för ifrågavarande verksamhet skall täckas genom statsbidrag.

Utskottet övergår härefter till en närmare behandling av förslaget till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa.

Därvid vill utskottet till en början framhålla, att det dagliga arbetet vid de föreslagna centralanstalterna i övervägande grad torde komma att präglas av undervisning och uppfostran. Ehuru undervisning och uppfostran av bildbara sinnesslöa i viss utsträckning måste ske med beaktande av medicinska synpunkter, är det dock utan tvivel så, att denna undervisning och uppfostran i främsta rummet är en pedagogisk fråga. Härutinnan bör också framhållas, att gränsen mellan bildbara sinnesslöa barn och de barn, som undervisas i folkskolans hjälpklasser, är flytande och ofta mycket svår att draga. Enligt förslaget ha centralanstalterna tilldelats uppgifter, som sammanhånga med elevernas anpassning och utplacering i förvärvsverksamhet under mera fria förhållanden, och vidare föreslås införande av övervakning från anstalternas sida över eleverna efter utskrivningen. Det förhållandet, att sålunda vissa uppgifter av social natur åläggas anstalternas ledning, synes emellertid icke såsom i propositionen gjorts gällande böra föranleda till ett utvidgat medicinskt inflytande. Det är att märka, att skolan numera fullgör en hel del skiftande uppgifter av social beskaffenhet. Elevernas utplacering och anpassning i för-

värvsverksamhet torde vara en uppgift, som i praktiken kommer att åvila anstaltsföreståndaren, vilken förutsättes bliva en person med pedagogisk utbildning. Beträffande övervakningen över de utskrivna har i lagförslaget uttryckligen föreskrivits, att den skall tillkomma föreståndaren, som jämväl skall bistå de utskrivna med råd och hjälp.

Enligt utskottets mening är det även med hänsyn till barnen och deras anhöriga lämpligt, att den karaktär, som anstaltsverksamheten delvis har av vård, icke framhäves mer än som är erforderligt.

Om sålunda de pedagogiska synpunkterna böra tillerkännas ett större inflytande än de medicinska, bör dock tillses, att de medicinska momenten tillbörligt beaktas.

Kungl. Maj:t har i likhet med de sakkunniga föreslagit, att överinseendet över centralanstalterna skall utövas av medicinalstyrelsen. Under medicinalstyrelsen skall tillsynen över anstalterna utövas av inspektören för sinnesslövärd. Undervisningen vid anstalterna skall därjämte vara underkastad den pedagogiska inspektion, som Konungen bestämmer. I åtskilliga av de remissyttranden, som avgivits över sakkunnigbetänkandet, har gjorts gällande, att överinseendet borde tillkomma skolöverstyrelsen i stället för medicinalstyrelsen. Yrkande om ändring av lagförslaget i denna riktning har framställts i de i ämnet väckta motionerna.

Då enligt vad utskottet ovan utvecklat verksamheten vid anstalterna torde vara av övervägande pedagogisk art, anser utskottet starka skäl tala för motionärernas ståndpunkt.

Såsom motiv för att tillsynen bör utövas av medicinalstyrelsen har departementschefen bl. a. anfört, att för ett effektivt utnyttjande av samtliga platser för sinnesslöa, däri inbegripet sådana platser, vilka stå till förfogande å sinnessjukhus, borde eftersträvas en enhetlig ledning av samtliga sinnesslöanstalter och sinnessjukhus för mottagande av sinnesslöa. Det synes emellertid utskottet icke finnas anledning befara, att några större svårigheter i förevarande hänseende komma att uppstå, om skolöverstyrelsen göres till tillsynsmyndighet.

Utskottet vill på anförda skäl förorda, att tillsynen över centralanstalterna skall utövas av skolöverstyrelsen. Under skolöverstyrelsen bör tillsynen utövas av inspektören för sinnesslöundervisningen. I lagen bör emellertid stadgas, att anstalterna i medicinskt-psykiatriskt hänseende skola vara underkastade den inspektion, som Konungen bestämmer. Härigenom torde tillbörlig hänsyn tagas till de medicinsk-psykiatriska synpunkterna.

Enligt förslaget skall externatskola, där sådan inrättas, inordnas under vederbörande centralanstalts styrelse. I de i ämnet väckta motionerna har yrkats, att den lokala skolstyrelsen får i uppdrag att vara styrelse för externatskola. En enhetlig ledning över de olika grenarna av centralanstaltens verksamhet torde emellertid vara nödvändig. Enligt förslaget skola alla ansökningar om intagning i sinnesslöanstalt samlas till ett ställe, centralanstaltens styrelse. Med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet i registreringen av och kontrollen över de sinnesslöa barnen synes en sådan anordning vara

motiverad. På grund av vad nu anförts kan utskottet icke förorda, att skolstyrelsen skall utöva den närmaste tillsynen över externatskola.

I 7 § i förslaget stadgas, att fråga om inskrivning vid centralanstalt skall avgöras av centralanstaltens läkare efter samråd med föreståndaren. Likaså skall det enligt 11 § tillkomma läkaren att efter samråd med föreståndaren fatta beslut om definitiv utskrivning. Enligt utskottets mening är det lämpligare, att avgörandet av dessa frågor lägges hos föreståndaren. Till stöd härför vill utskottet åberopa vad utskottet ovan anført därom att verksamheten vid anstalterna torde vara av övervägande pedagogisk art. Föreståndaren bör dock fatta sitt beslut efter samråd med läkaren. I praktiken torde det sällan komma att inträffa, att föreståndaren och läkaren komma till olika uppfattning i förevarande frågor. Föreståndaren lär icke komma att meddela beslut om inskrivning med mindre läkaren förklarar barnet vara sinnesslött.

I 15 § meddelas bestämmelser om besvär över läkares beslut, varigenom någon inskrivits vid centralanstalt eller framställning om utskrivning lämnats utan bifall. Besvär skola i dessa fall anföras hos sinnessjuknämnden. Enligt utskottets mening synas några betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt icke möta, att den av utskottet föreslagna tillsynsmyndigheten, skolöverstyrelsen, blir besvärinstans. Givetvis bör skolöverstyrelsen vid avgörandet av dessa frågor anlita erforderlig medicinsk-psykiatrisk sakkunskap. I tveksamma fall torde yttrande böra inhämtas från medicinalstyrelsen. Att besvärsmått tillkommer envar, som enligt 12 § äger påkalla utskrivning, torde vara klart utan att särskild föreskrift behöver givas därom. — Jämväl mot de beslut som avses i 16 § torde talan böra fullföljas hos skolöverstyrelsen.

Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att de ärenden, varom nu är fråga, av skolöverstyrelsen avgöras utan tidsutdräkt.

Bestämmelserna om talan mot beslut rörande inskrivning, utskrivning och överflyttning till annan anstalt synas böra sammanföras i 15 §.

Rätt till klagan över skolöverstyrelsens beslut torde böra stadgas för vissa fall, nämligen dels då skolöverstyrelsen lämnat utan bifall besvär över beslut, varigenom någon inskrivits å centralanstalt eller varigenom framställning om definitiv utskrivning avslagits, och dels då skolöverstyrelsen med ändring av anstaltsföreståndares beslut förordnar, att någon skall inskrivas å anstalt eller att definitiv utskrivning icke skall få äga rum. Föreskrift bör upptagas, att ändring skall sökas inom tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut. Mot övriga beslut, som skolöverstyrelsen meddelar jämlikt 15 § i dess av utskottet föreslagna lydelse, torde någon klagorätt icke behöva stadgas. Med hänsyn till att avgörandet av besvären över skolöverstyrelsens beslut kan draga ut på tiden bör lämpligen föreskrivas, att skolöverstyrelsens beslut går i verkställighet utan hinder av förd klagan.

De nu föreslagna bestämmelserna om klagorätt i anledning av skolöverstyrelsens beslut torde böra upptagas i 16 §.

I sitt utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 284 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ämnar utskottet taga stånd-

punkt till frågan, huruvida de besvärsmål, som nu nämnts, skola prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet eller i regeringsrätten.

De ändringar i lagförslaget, som utskottet ovan förordat, medföra följdändringar i 3, 10, 12 och 17 §§.

Utskottet föreslår därjämte vissa formella ändringar i 12, 13 och 14 §§. De äro betingade av att å centralanstalt kunna ha inskrivits jämväl barn, som sedermera befinnas vara icke sinnesslöa eller obildbara. Sådana barn få enligt 11 § första stycket icke utan medgivande kvarhållas å anstalten.

I övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa stadgas i sista stycket, att, därest i stad finnes varken skolhem eller externatskola, de uppgifter som enligt lagen ankomma på centralanstaltens styrelse och föreståndare under övergångstiden i den mån så är möjligt i stället skola fullgöras av barnavårdsnämnden. Enligt utskottets mening är det lämpligast, att dessa uppgifter tillkomma skolstyrelsen.

I förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen är viss jämkning påkallad därav att vid förslagets utformning icke beaktats ändringar, som vidtagits i nämnda lagrum år 1940 ävensom tidigare i år efter propositionens avlämnande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande att de genom propositionen framlagda lagförslagen icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g

om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa.

Härigenom förordnas som följer:

Inledande bestämmelse.

1 §.

Med sinnesslö förstås i denna lag den, som på grund av bristande förståndsutveckling icke kan tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning eller hjälpundervisning. Med bildbar sinnesslö avses den, som är mottaglig för sådan teoretisk eller praktisk undervisning, som meddelas i sinnesslöskola.

Från lagens tillämpning undantages sinnesslö, som är intagen å sjuksjukhus eller staten tillhörig anstalt för sinnesslöa.

Om handhavandet av bildbara sinnesslöas undervisning och vård.

2 §.

Det åligger landsting och stad, som ej deltager i landsting, att draga försorg om att bildbara sinnesslöa inom landstingsområdet eller staden erhåll-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

la undervisning och vård enligt i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter. För sådant ändamål skall för varje landstingsområde och för varje stad, som nyss sagts, finnas genom landstingets eller stadens försorg upprättad *centralanstalt* med erforderligt antal platser. Två eller flera landsting och städer må förena sig om gemensam centralanstalt.

3 §.

Centralanstalt skall omfatta:

- a) *upptagningshem* för sinnesslöa barn, som ej börjat skolan;
- b) *skolhem* med sinnesslöskola för undervisning av barn i skolåldern;
- c) *arbetshem* för ytterligare utbildning i praktiskt hänseende av dem, som avslutat skolundervisningen i skolhemmet.

Där genom överenskommelse med enskilt upptagningshem, skolhem eller arbetshem omhändertagandet av de sinnesslöa ordnats på tillfredsställande sätt, äger *medicinalstyrelsen* medgiva befrielse från skyldighet att anordna hem av motsvarande slag.

Där genom överenskommelse med enskilt upptagningshem, skolhem eller arbetshem omhändertagandet av de sinnesslöa ordnats på tillfredsställande sätt, äger *skolöverstyrelsen* medgiva befrielse från skyldighet att anordna hem av motsvarande slag.

I den mån så lämpligen kan ske, må behovet av skolplatser tillgodoses genom inrättande av externatskola eller externatplatser vid skolhem.

4 §.

Överinseendet över rikets centralanstalter utövas av *medicinalstyrelsen*.

Under *medicinalstyrelsen* utövas tillsynen över anstalterna av inspektören för *sinnesslövården*. *Undervisningen vid anstalterna skall därjämte vara underkastad den pedagogiska inspektion*, som Konungen bestämmer.

Överinseendet över rikets centralanstalter utövas av *skolöverstyrelsen*.

Under *skolöverstyrelsen* utövas tillsynen över anstalterna av inspektören för *sinnesslöundervisningen*. *Anstalterna skola därjämte i medicinskt-psykiatriskt hänseende vara underkastade den inspektion*, som Konungen bestämmer.

Centralanstalt skall stå under ledning av en av landstinget eller stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting, utsedd styrelse. Vid centralanstalt skola läkare och föreståndare finnas anställda.

Om inskrivning i sinnesslöanstalt.

5 §.

Finnes barn, som intagits eller anmälts till intagande i folkskola, vara sinnesslött skall skolstyrelsen, där det icke kan anses uteslutet att barnet är bildbart, föranstalta om att ansökan genom vårdnadshavarens försorg göres om barnets inskrivning vid vederbörande centralanstalt. Skolstyrelsen göre ock anmälan om förhållandet till barnavårdsnämnden.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Det åligger barnavårdsnämnden att vidtaga de åtgärder, som äro påkallade för att alla bildbara sinnesslöa barn i skolåldern erhålla sådan undervisning och vård, som avses i denna lag, och äger nämnden, där vederbörande vårdnadshavare underlåter att ingiva ansökan till centralanstalt, att själv göra dylik ansökan.

Där skäl därtill äro må med ingivande av ansökan anstå, dock högst till dess barnet fyllt nio år.

6 §.

Ansökan om inskrivning å centralanstalt skall insändas till dess styrelse eller föreståndare och vara åtföljd av

- 1) åldersbetyg;
- 2) av läkare utfärdat utlåtande angående den sinnesslöes förståndsutveckling;
- 3) uppgifter rörande den sinnesslöes levnadsförhållanden;
- 4) där den sinnesslöe undervisats i folkskola, redogörelse av vederbörande lärare för dennes iakttagelser rörande barnet.

7 §.

Finner centralanstaltens läkare efter samråd med föreståndaren vid granskning av ansökan om inskrivning vid anstalten barnet vara sinnesslött och att barnet är bildbart eller med hänsyn till sin förståndsutveckling bör prövas i fråga om bildbarhet, skall läkaren meddela beslut om barnets inskrivning vid anstalten.

Finner centralanstaltens föreståndare efter samråd med läkaren vid granskning av ansökan om inskrivning vid anstalten barnet vara sinnesslött och att barnet är bildbart eller med hänsyn till sin förståndsutveckling bör prövas i fråga om bildbarhet, skall föreståndaren meddela beslut om barnets inskrivning vid anstalten.

Finnes barnet på grund av vanart eller lyte eller annan dylik omständighet böra intagas å anstalt, som avses i 1 § andra stycket, må i stället ansökningen vidarebefordras till sådan anstalt.

Centralanstalt må föranstalta om där inskrivet barns vård å annan lämplig sinnesslöanstalt men skall i dylikt fall barnet anses alltjämt vara inskrivet vid centralanstalten och stå under dess tillsyn.

8 §.

Vid centralanstalt inskriven må överflyttas till annan centralanstalt i den mån ändring av den inskrivnes mantalsskrivningsort därtill föranleder.

Om utskrivning m. m.

9 §.

I upptagningshem må sinnesslö kvarbliva högst intill dess han fyllt tolv år.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

I skolhem intagen elev skall kvarbliva därstädes, så länge hans förmåga att tillgodogöra sig skolundervisningen därtill föranleder, dock högst åtta år.

Bildbar sinnesslö, som avslutat undervisningen i skolhem, skall därefter i arbetshem fortsätta utbildningen i praktiskt hänseende, där ej åtgärd, som i 10 § sägs, finnes omedelbart kunna vidtagas.

10 §.

Sinnesslö, som avslutat undervisningen i skolhemmet, må utackorderas i familjevård eller försöksutskrivnas till enskilt hem, där lämplig vård och betryggande tillsyn kunna beredas. Den som utackorderats eller försöksutskrivits må, där så finnes erforderligt, överflyttas till annat hem eller återintagas i anstalten.

Under ferierna må skolelev i den utsträckning, som finnes lämplig, vistas i enskilt hem, där lämplig vård och betryggande tillsyn kunna beredas.

Beslut om åtgärder, som i denna paragraf avses, fattas av centralanstaltens styrelse eller, efter dess bemyndigande, av anstaltens föreståndare. I fall, som avses i 7 § tredje stycket, må styrelsen ock, efter medgivande av inspektören för *sinnesslö-vården*, bemyndiga föreståndare för annan anstalt att meddela dylika beslut beträffande där intagen sinnesslö.

Beslut om åtgärder, som i denna paragraf avses, fattas av centralanstaltens styrelse eller, efter dess bemyndigande, av anstaltens föreståndare. I fall, som avses i 7 § tredje stycket, må styrelsen ock, efter medgivande av inspektören för *sinnesslö-undervisningen*, bemyndiga föreståndare för annan anstalt att meddela dylika beslut beträffande där intagen sinnesslö.

11 §.

Den som befinnes icke vara sinnesslö samt sinnesslö, som befinnes vara obildbar, må ej utan medgivande kvarhållas å centralanstalt.

Bildbar sinnesslö, som är inskriven vid centralanstalt, må ej därifrån definitivt utskrivnas före tjuguetts års ålder, där ej fråga är om överflyttning till annan anstalt, som i 1 § andra stycket eller 8 § sägs, eller det visas att den sinnesslöe beredes tillfredsställande vård och uppfostran på annat sätt.

Bildbar sinnesslö må ej utan medgivande kvarhållas å centralanstalt efter fyllda tjuguetts år.

Det ankommer på centralanstaltens *läkare* att efter samråd med *föreståndaren* fatta beslut om definitiv utskrivning.

Det ankommer på centralanstaltens *föreståndare* att efter samråd med *läkaren* fatta beslut om definitiv utskrivning.

12 §.

Utskrivning må påkallas av den *sinnesslöe* själv, om han fyllt aderton

Utskrivning må påkallas av den *inskrivne* själv, om han fyllt aderton

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

år, ävensom av hans förmyndare och vårdnadshavare. Utskrivning må ock beslutas av *centralanstaltens läkare* utan särskild framställning.

år, ävensom av hans förmyndare och vårdnadshavare. Utskrivning må ock beslutas utan särskild framställning.

13 §.

Det åligger föreståndare vid centralanstalt att föra register över *dem*, som utskrivits från anstalten, samt att, där de ej överflyttats till annan anstalt, i den mån så utan större svårighet kan ske hålla sig underrättad om deras vistelseort och levnadsförhållanden. Föreståndaren skall ock, där så erfordras, bistå de utskrivna med råd och hjälp.

Det åligger föreståndare vid centralanstalt att föra register över *bildbara sinnesslöa*, som utskrivits från anstalten, samt att, där de ej överflyttats till annan anstalt, i den mån så utan större svårighet kan ske hålla sig underrättad om deras vistelseort och levnadsförhållanden. Föreståndaren skall ock, där så erfordras, bistå de utskrivna med råd och hjälp.

Beträffande utskrivna skall vad i 8 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

14 §.

Vård av *sinnesslö*, som är inskriven vid centralanstalt, skall vara kostnadsfri från det den *sinnesslöe* inträtt i skolåldern till dess han fyllt tjuguetå år, dock att anstalten äger att såsom ersättning för vårdkostnaden uppbära den *sinnesslöe* tillkommande folkpension, invalidunderstöd eller barnbidrag.

Vård av *den*, som är inskriven vid centralanstalt, skall vara kostnadsfri från det den *inskrivne* inträtt i skolåldern till dess han fyllt tjuguetå år, dock att anstalten äger att såsom ersättning för vårdkostnaden uppbära den *inskrivne* tillkommande folkpension, invalidunderstöd eller barnbidrag.

Om besvär och handräckning.

15 §.

Har läkare vid centralanstalt meddelat beslut om inskrivning av *sinnesslö* vid anstalten eller lämnat framställning om utskrivning utan bifall må envar, som enligt 12 § äger påkalla utskrivning, genom skriftlig framställning hänskjuta frågan till *sinnessjuknämndens* prövning.

Klagan över beslut rörande inskrivning, utskrivning eller överflyttning till annan anstalt må föras hos skolöverstyrelsen. Talan mot beslut, varigenom inskrivning vägrats, må fullföljas förutom av den, som saken rör, av vederbörande skolstyrelse och barnvårdsnämnd.

16 §.

I andra fall än i 15 § sägs må klagan över beslut rörande inskrivning,

Har skolöverstyrelsen förklarat, att någon skall inskrivas vid centralan-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

utskrivning och överflyttning till annan anstalt föras hos medicinalstyrelsen. Över beslut, varigenom inskrivning vägrats, må klagan föras förutom av den, som saken rör, av vederbörande skolstyrelse och barnavårdsnämnd.

(Utskottets förslag:)

stalt, eller lämnat framställning om definitiv utskrivning utan bifall, må ändring i beslutet sökas hos Konungen inom tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Övriga av skolöverstyrelsen jämlikt 15 § meddelade beslut må icke överklagas.

Skolöverstyrelsens beslut träder i verkställighet utan hinder därav att klagan förts.

17 §.

Underlåter någon att efterkomma beslut om inskrivning vid centralanstalt är vederbörande polismyndighet skyldig att på begäran av barnavårdsnämnd eller anstaltens föreståndare lämna nödig handräckning för beslutets verkställande. Handräckning må dock ej lämnas, med mindre tjugu dagar förflutit från det beslutet delgivits vederbörande vårdnadshavare och det visas, att beslutet icke inom nämnda tid överklagats. Dock må *sinnessjuknämnden* i ärende, som dragits under dess prövning, förordna att beslutet skall verkställas i avbidan på ärendets slutliga avgörande.

Underlåter någon att efterkomma beslut om inskrivning vid centralanstalt är vederbörande polismyndighet skyldig att på begäran av barnavårdsnämnd eller anstaltens föreståndare lämna nödig handräckning för beslutets verkställande. Handräckning för *verkställande av föreståndares beslut* må dock ej lämnas, med mindre tjugu dagar förflutit från det beslutet delgivits vederbörande vårdnadshavare och det visas, att beslutet icke inom nämnda tid överklagats. Dock må *skolöverstyrelsen* i ärende, som dragits under dess prövning, förordna att beslutet skall verkställas i avbidan på ärendets slutliga avgörande.

18 §.

Polismyndighet vare ock skyldig att på begäran av föreståndare för centralanstalt lämna nödig handräckning för återförande till anstalten av där inskriven, som olovligen undanhåller sig från anstalten.

Särskilda föreskrifter.

19 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag utfärdas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1945, dock att föreskrifterna i 2 § icke skola äga tillämpning förrän den dag, Konungen förordnar.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

I övrigt skola följande övergångsbestämmelser gälla:

Intill dess centralanstalt anordnats skall vad i lagen föreskrives beträffande dylik anstalt i stället i tillämpliga delar gälla landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, tillhörigt skolhem med därtill eventuellt anslutet upptagnings- eller arbetshem. Finnes ej skolhem, skall vad nu sagts gälla externatskola, där sådan finnes.

Finnes i stad varken skolhem eller externatskola skola, i den mån så är möjligt, de uppgifter, som enligt lagen ankomma på centralanstaltens styrelse och föreståndare, i stället fullgöras av *barnavårdsnämnden* och de uppgifter, som åligga läkare vid centralanstalt, i stället fullgöras av vederbörande stadsläkare.

Finnes i stad varken skolhem eller externatskola skola, i den mån så är möjligt, de uppgifter, som enligt lagen ankomma på centralanstaltens styrelse och föreståndare, i stället fullgöras av *skolstyrelsen* och de uppgifter, som åligga läkare vid centralanstalt, i stället fullgöras av vederbörande stadsläkare.

2) Lag

om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn, om socialregister samt om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i *lagen* om särskild förundersökning i brottmål och i *förordningen* om mödrahjälp.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn, om socialregister samt om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i *lagarna* om särskild förundersökning i brottmål och om *estergift av åtal mot vissa underåriga samt i för-*

¹ Senaste lydelse se SFS 1944: 216.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

ordningarna om moderskapspenning
och om mödrahjälp.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1945.

B. att motionerna I: 300 och II: 491 måtte anses besvara
de genom vad utskottet under A. anfört.

Stockholm den 6 juni 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från f ö r s t a kammaren: herrar *Norman, Wistrand, Forslund, Löfvander, Mannerskantz,*
Roos, Hage och *Nils Elowsson*;

från a n d r a kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Ryberg, Hermansson*, fru *Johansson*,
herrar *Larsson* i Östersund, *Jansson* i Hällefors och *Håstad**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilda yttranden:

1) av herrar *Löfvander, Mannerskantz, Hage* och *Ryberg*, som anfört:

Inom utskottet ha vi uttalat såsom vår åsikt, att undervisning och vård av bildbara sinnesslöa är en statlig uppgift, varför denna helt bör avlyftas från landstingen och städerna utom landsting.

2) av herr *Håstad*, som anfört:

Med hänsyn till att ifrågavarande lag gör intrång på den personliga friheten även efter det att tiden för den normala skolplikten utlöpt har jag velat anföra, att det ur principiella synpunkter hade varit önskligt, att Kungl. Maj:t, innan propositionen framlades, remitterat lagförslaget till lagrådet för dess granskning.
